

1514: LLEDONS CONTRA GARAUS... I MOLTS MÉS! Sobre bàndols i bandositats al món rural català

“SIMILE MODO firmissime observetur tregua et securitas quas preceperint principes inter inimicos teneri, quamvis ipsi inimici eandem treguam ei non auctorizaverint.”

Usatge 65¹

VIOLÈNCIA ENTRE NISSAGUES A LA BARONIA DESBOSC

Les treves eren pactes de pacificació imposats per les autoritats entre persones i bàndols enfrontats per enemistats. L'usatge *Simili modo* facultava les autoritats reials a decretar treves entre enemics, en casos de disputes que posessin en perill la pau i la tranquil·litat públiques.² El problema estava en què les bandositats com a privilegi aristocràtic estaven permeses en les Constitucions de Catalunya, però, alhora, les regulaven cada cop amb més detall per tal de limitar-ne els efectes. Per tant, quan no es complien aquestes formalitats, les autoritats reials quedaven facultades per forçar la signatura de treves temporals i imposar el seu compliment.³

Com explica l'any 1512 l'ambaixador florentí Francesco Guicciardini en el seu *Diari de viatge*, «la raó d'aquest desordre consisteix en el fet que molts cavallers i gentilshomes de Catalunya estan enemistats i mantenen contínues lluites entre uns i altres, cosa que, per un antic privilegi que té el regne, poden fer lícitament, sense que el rei pugui prohibir-ho... És costum, a més, en aquella regió, que tots els parents intervinguin en les baralles, i els qui es troben lluitant, quan esgoten llurs forces, acudeixen als malfactors del país... Tots els catalans estan sobre les armes i pels camins se'ls troba amb espases, pedrenyals i ballestes...». La crisi social del segle xv comporta un augment de la violència entre bandositats que s'allarga ben bé fins als anys trenta del cinc-cents. Però els primers anys del segle xvi foren un dels moments àlgids en aquest tipus d'enfrontaments. Amb tot, la gran eclosió del bandolerisme tindrà lloc entre 1590 i 1640 amb les famoses lluites entre nyeros i cadells.⁴

L'enfortiment de l'estat que té lloc a partir de Ferran II és clau per combatre les bandositats i la violència. Com ha apuntat Martí de Riquer a partir de les dades

recopilades a les *Rúbriques de Bruniquer*, quan el 1509 el virrei féu una crida «per anar a perseguir los foragitats y sos factors», els consellers de Barcelona s'hi resistiren «perque noy és obligada... per conferir si era contra les llibertats de la Terra». Per exemple, argumentaven que «la gent si era tan feta en las armas que muchas vegadas los Reys ab la sola gent de la Terra, resistian los Exércits de França que la invadian». L'explicació d'aquesta resistència és ben senzilla: bona part d'ells estaven implicats en les bandositats. Però les coses s'agreuaven de tal manera que l'any 1512 «scriuen al Rey de las mortis é insults é tiraments de ballestes que seguian en Barcelona» i tot seguit el rei feia una crida que «posava trevas reals per causa de las bandozitats».⁵

En l'espai de la baronia dels castells de Burriac i Vilassar al llarg de la baixa edat mitjana, s'han conservat nombrosos documents amb referències a treves entre pagesos que tenen com a objectiu pacificar brots de violència i garantir una pau permanent en i entre les respectives comunitats. La major part d'aquestes treves acostumen a afectar unes poques persones. Per exemple, les triples treves signades l'any 1505: «treva fermada entre en Lorens Pasqual Avellà corder de una part e Anthoni Bru de la part altre, sobre totes lurs renquós que sien stades entre ells...», o igualment entre els mataronins Salvador i Llorenç Avellà, o entre el mestre d'aixa de Mataró Joan Lledó i Franci Serra d'Argentona...⁶ També es detecten treves signades entre petits grups. Per exemple, l'any 1447 entre els Torra d'Òrrius i els Llull de Llavaneres, el 1451 entre el pareire mataroní Jaume Lladó i els Vilardell escampats entre Mataró, Llavaneres i Argentona; el 1452 els Llentisclà d'Argentona i els Sala de Mataró front els Isern d'Alella, Colomer i Villar de Vilassar, Gener d'Argentona i Boquet de Cabrera...⁷

Són documents que forcen i garanteixen la pau entre unes poques persones i poc més. El conjunt documental d'aquestes treves de 1514 que anem a presentar, constitueix un cas realment singular. Encapçalen els respectius bàndols dues nissagues amb terres veïnes a tocar, els Lledó i els Garau, situades al nucli de la vall de Cabrils. Hi intervenen seixanta-quatre persones en el bàndol dels Lledó i altres setanta-vuit en el dels Garau. Però encara hi ha quelcom més sorprenent. Mentre el conflicte originari sorgeix entre dues famílies de la vall de Cabrils, els vincles de parentescos familiars i de solidaritat l'estenen per tota la baronia i encara en diversos indrets enllà. En total, hi participen veïns de setze pobles. Una veritable *guerra civil* dintre de la comarca i a l'entorn de la serralada.

COL·LECTIUS ENFRONTATS: *parents y amichs de dits caps*

És molt significativa la conformació interna dels bàndols: no hi ha cap mena de jerarquia social, a diferència del que es detecta en les faccions nobiliàries. Són bàndols entre iguals: hi ha uns caps que encapçalen la violència originària de la bandositat i la vinculació amb la resta del bàndol, són vincles de parentesc familiars o de solidaritat, en resum, es tracta de solidaritats de clan. Una altra característica singular és el caràcter supralocal d'aquests bàndols. Durant els

segles baixmedievals s'ha anat teixint una densa xarxa d'enllaços matrimonials entre les nissagues de la pagesia benestant de la baronia i els pobles del seu entorn. Aquesta xarxa supralocal ajuda a entendre la facilitat d'organitzar-se de les grans revoltes remences del quatre-cents.

El bàndol dels Lledó

Aquests Lledó són un llinatge originari del veïnat de Cabrils, on trobem les primeres referències en la segona meitat del tres-cents: en la consuetud de 1380-1410 ja detectem la borda d'en Lledó. A aquest primitiu emplaçament, s'hi acumularien el mas Roig, el mas Sarola i el mas Amado, abans Gemamat, i diverses peces de terra, tot sota domini dels senyors del castell. Quant al mas Lledó de mar, la referència més antiga que hem trobat correspon a 1411, quan Pere Lledó deixa a la seva neta Bartomeua «ipsum mansum teneo per eccl[esi]a. de Caldes destarach». Hem reconstruït la genealogia des d'un primer Arnau Lledó, que dicta testament l'any 1362, fins a les generacions que intervenen en aquesta bandositat. Com a caps de la bandositat apareixen els de la casa Salvador Lledó i el seu fill fadrister Nicolau Lledó, àlies Cuquet, casat el 1511 amb la vídua i hereva dels Cuquet. Tots els altres fills també hi estan involucrats: Salvador, Joan, Antoni i Vicenç. Una cosina del cap de casa s'havia casat amb Salvador Pons i Roldós i els fills d'aquest enllaç, Gaspar i Bartomeu Pons, també apareixen citats...⁸

Nissagues del bàndol dels Lledó

Vilassar:	Lledó / Pons / Genís / Serra / Agell / Riera
Argentona:	Joffré / Vilardell / Lleonart / March / Ametller / Vilardell (à) Beatriu
Mataró:	Nogueras / Lledó / Soler de la Riera
Premià:	Boter / Fogueres
Canyamars:	Nogueres / Gel
Llavaneres:	Sabater
Arenys:	Lledó
Cabrera:	Sala d'Agell
Vilamajor:	Riba
Cardedeu:	Vilardell / Pou
Sant Sadurní de Coll Sabadell:	Mora
Castell de Sabadell:	Nogueres / Mora
Barcelona:	Agell

El bàndol dels Garau & Batlle

En l'altre bàndol, els mitjancers anomenen dos caps, Bartomeu Garau, àlies Oriol i Jaume Batlle, però aquests intenten esquivar el compromís personal: «Volen e protesten los dits Barthomeu Guerau e Jachme Barle per causa de haver-los intitulsats a ells caps principals». El mateix text incorpora l'explicació:

«La novetat e naffres fetes en la persona d'en Nicolau Ledó nos serie gens feta ni seguida ab consentiment voluntat ni aprobació del dit Barthomeu Guerau, ans seu es envisat e sempre ha dit e senyalat desplaure-li; e lo dit Jachme Batle afferme haver-ho fet per si mateix e demotiu seu propi e per interessos o descontenta propies influent dit Barthomeu Guerau dient dit Jachme Batle que si necessitat tenia dit Guerau de venjanse, que no venia d'ell lo reparar la mor de Barthomeu Abril per quin havie lo dit Guerau per ço e per als. ab voluntat e lo sentiment de la part altra».

Ambdós resideixen a Cabrera, però Bartomeu és un fadrister sobrevingut al mas Orriols de Cabrera, en casar-se amb la pubilla hereva d'aquesta nissaga. És originari de la nissaga dels Garau o Grau del veïnat de Cabrils. També d'aquests, n'hem reconstruït els orígens: un P. Guerau ja apareix en la definició de 1229, la relació d'habitants coneguda més antiga del terme de Vilassar.⁹ Amb unes arrels tan antigues havia anat establint una densa xarxa d'enllaços i solidaritats amb nissagues d'arreu de la baronia i, àdhuc, més enllà.

Nissagues del bàndol dels Garau

Cabrera:	Guerau (à) Oriol / Batlle / Morot / Fornells / Pons
Vilassar:	Guerau / Isern / Morot
Argentonà:	Polls / Vinyals / Viver / Gili / Portell / Fornells
Premià:	Cases / Argimon
Alella:	Llobera / Moyo / Serra / Perera / Ramon / Oliver (à) Moyo
Teià:	Ysern
Mataró:	Reig / Bosch / Fornells
Badalona:	Fornells

MOTIVACIONS

En les mateixes treves es descriuen un reguitzell i intercanvi d'atemptats, però no s'aclareixen els motius originaris de les enemistats. La successió dels incidents és la següent:

1.- «sobre lo batiment fet per en Barthomeu abril en la persona de Vicens Ledó,»

Els dos són nascuts a la vall de Cabrils. Ja hem citat la frase de les treves que es refereixen a la mort d'aquest Bartomeu Abril. Per això no apareix entre els seus signants. El problema és la seva identificació: en detectem dos durant aquests anys al voltant dels Abril de Cabrils, que són oncle i nebot. D'una banda, el fill hereu de Salvador Abril i Agnès, d'altre, un nét del citat Salvador. El pare d'aquest darrer era Antoni Abril (à) Agell i la mare Francina Barthomeu, hereva del mas Agell de Cabrera, del qual serà l'hereu, d'aquí que també se'l conegui com Bartomeu Agell. Hem detectat un debitori de 1529 i el testament de 1530 del Bartomeu Abril de Cabrils que va sobreviure, en el qual el primer dels marmessors que nomena és, precisament, un Garau.¹⁰

2.- «sobre lo batiment fet per en Nicolau Ledó –germà de l'esmentat Vicens– en la persona de Barthomeu Guerau,»

Ambdós protagonistes d'aquest incident continuen sent originaris de la vall de Cabrils. Nicolau i Vicens Lledó eren el quart i cinquè fill del mas Lledó de mar, a l'andana litoral de Vilassar. El 1511 Nicolau s'havia casat amb la vídua d'en Galceran Cuquet, l'hereu del mas Cuquet, per això, se'l coneix com Nicolau Lledó (à) Cuquet.¹¹

3.- «sobre lo batiment e naffres fet per en Jaume Batle y Salvador Morot en la persona del dit Nicolau Ledó,»

Aquí s'amplia el marc territorial amb l'entrada en joc d'altres nissagues vinculades per enllaços familiars, els Batlle i els Morot de Cabrera.

4.- «sobre lo batiment e manasades fet per dit Vicens Ledó y Barthomeu March en la persona de Genís Ysern,»

Els Isern són una de les grans nissagues de pagesos benestants del Vilassar baixmedieval i modern. Al llarg de la seva genealogia, hem detectat diversos enllaços amb els Garau. Res d'estranya aquesta revenja en la figura de Genís Isern i Pongem.

5.- «sobre lo reparo e batiment fet lo dia mateix per dit Genís Ysern en la persona del dit Barthomeu March,»

Els March eren una nissaga de ferrers del veïnat de Clarà d'Argentona, als quals els Desbosc, el 1497, havien establert el mas Gemferrer i la farga d'Argentona.¹²

6.- «sobre la manassada que dissapte a vespre que tenien XXI del present mes de Janer fonch tirada dins sa casa an Melchior Genís,»

Es tracta de Melcior Vilardell, àlies Genís, fill de Bernat Vilardell de Mataró, casat en primeres núpcies amb la filla hereva dels Genís Tolrà, propietaris de la casa actualment coneguda com can Recoder de Plaça a Vilassar; i, en segones núpcies, l'any 1503, amb Salvadora Avellà, filla del mas Avellà de la vall de Cabrils. El seu germà Joan Vilardell, àlies Serra, s'havia casat amb la pubilla hereva dels Serra de Vilassar, d'aquí que consti com a Joan Serra a les treves, junt amb el seu fill, també Joan Serra.¹³

7.- «sobre les naffres fetes lo dilluns après següent en la persona de Bernat Fornells de Mataró,»

Estava vinculat familiarment als Garau i als Abril de Cabrils. L'any 1431 una filla dels Garau s'havia casat amb Pere Fornells de Cabrera. Margarida Abril, filla dels Abril Bartomeu, establerts al mas Agell de Cabrera, estava casada amb Joan Fornells de Mataró. Entre els partidaris en la bandositat, trobem Fornells de Cabrera, Argentona, Mataró i Badalona.¹⁴

8.- «sobre lo encontre ab batiments [nota afegida: e naffres o morts i vuyt farits e companys per causa de aquells] que dimecres après següent se seguí

entre dits Jaume Batle Salvador Morot e altres de una part e los dits Ledons y altres de la part altra.»

La gravetat i les dimensions d'aquest enfrontament obliga els oficials reials a imposar unes treves. És una espiral de violència acumulativa, un *in crescendo* que cada cop engloba nous membres de les respectives xarxes familiars, així, el conflicte es va eixamplant.

Queda clar que el que guia els incidents és la revenja, no cap codi d'honor ni lluita pel poder, com s'esdevé en altre tipus de conflictes urbans o rurals entre faccions nobiliàries. Com es llegeix en el mateix text de les treves, «Jachme Batle afferme haver-ho fet per si mateix e de motiu seu propi e per interessos o descontenta propies influent dit Barthomeu Guerau dient dit Jachme Batle que si necessitat tenia dit Guerau de venjanse, que no venia d'ell lo reparar la mor de Barthomeu Abril».

ELS MITJANCERS I EL CONTROL DE LA VIOLÈNCIA

Els oficials reials ordinaris encarregats de mantenir la pau interna foren els veguers i els batlles reials, i el principal instrument de què disposaven era la imposició de pau i treves. Però aquesta potestat patia importants limitacions: les jurisdiccions senyorials, la presència creixent de les universitats i l'origen eclesiàstic d'aquest instrument, a més de les interferències i ambigüitats en les esferes competencials i de districte entre ells.

Quant als respectius àmbits competencials, correspon als batlles reials el mixt imperi que comprenia les causes civils i les infraccions penals de poca gravetat –tot i que es poden evocar al veguer–, mentre que al veguer corresponia el mer imperi o jurisdicció criminal amb possibles càstigs corporals. Amb tot, cada universitat podia obtenir privilegis exclusius que comportessin competències singulars per als batlles del lloc.¹⁵

Des dels privilegis de 1480, la baronia Desbosc havia retornat a la jurisdicció reial; per tant, li corresponia resoldre una bandositat que, amb el pas del temps, anava creixent, tant en gravetat com en el nombre de persones i llocs implicats. En afectar diversos pobles i davant la naturalesa criminal dels incidents, la competència corresponia al veguer, el qual envià el regent de la vegueria amb la missió d'aturar els enfrontaments. Els batlles reials s'encarregaven de transmetre les instruccions als implicats del seu districte i de garantir-ne l'aplicació en el seu àmbit territorial.

Aquestes bandositats populars acostumaven a incomplir diverses formalitats previstes en les constitucions per a ser legals. Per exemple, en el nostre cas, no ens consta enlloc que es pengessin cartells de desafiament i, tampoc, que les hostilitats es limitessin als implicats en els desafiaments, sinó que s'estenien com una taca d'oli; per tant, els oficials reials ja podien forçar la pacificació.

EL RITUAL DE PACIFICACIÓ

Pel que podem deduir del propi document, un cop detectat el conflicte irregular, el veguer actua en tres fases: primer, identificar els caps i els components de cada bàndol, tot seguit, redactar el document de treves i, finalment, forçar l'acceptació i la signatura de tots els implicats amb les corresponents fermances que presenten garanties.

La primera fase d'identificació resulta conflictiva, ja que els principals responsables refusen constar com a tals. Després de les gestions que s'endevenen, forcen l'acceptació, tal com ja hem vist, de Jaume Batlle i Bartomeu Garau com a caps d'un dels bàndols. És imprescindible que hi constin tots els implicats perquè sigui efectiva, ja que els que quedin al marge poden renovar el conflicte. De fet, pel redactat, ja s'endevina que s'han signat treves anteriors que han fracassat –tot i que no n'hem trobat constància documental–.

Tot seguit, el veguer envia un oficial en nom seu a disposar el redactat amb l'assessorament d'un notari. En aquest cas, es tracta del regent de la vegueria, el donzell Jaume Calba, amb l'assessorament del notari Mateu Carbonell, el qual convoca l'acte en el centre administratiu del districte castral, al nucli urbà de Vilassar, on hi ha el castell. El document té la següent estructura:

0. Relació exhaustiva dels membres de cada bàndol.
1. Explicació descriptiva dels fets.
2. Establiment d'una treva temporal de sis mesos.
3. Promesa a respectar la treva.
4. Previsió d'una pena de dues-centes lliures per al cas d'incompliment.
5. Obligació dels béns respectius.
6. Homenatge: «per major seguretat quiscun d'ells ne preste sacrament y homenatge comandat de mans y de boca en poder del dit senyor regent dita vegueria, volent e consentint que si contrafahen sien haguts per bares e per traydors».
7. Promesa de signar les treves en deu dies tots els citats.
8. Designació de fermances i acceptació per part d'aquests.
9. Protesta dels caps Guerau i Batlle per haver estat imposats. Malgrat la procura presentada, Jaume Batlle ha de signar personalment en deu dies.
10. Definició, absolució i renúncia mútua.

Finalment, els oficials reials imposen successivament la signatura a totes les parts. En un requeriment annex a les treves, el de Bartomeu Guerau posa en evidència tant les resistències com el to imperatiu:

«E no reste ningú ha inhobedient sinó vos, que us executarè dita pena y farè axí ab mos ministres e nom únich partirè fins haré compliment a tots danys e despeses vostres tant solament qui sou resteu e requir a vos en... que no continueu axí.

E dicty Bartholomeu Guerau als. oriol per lo pmissis. respondens dien que jo so content y prest y aparellat de fermar dita treva com a valedor de quisvulli e no pas com a cap».

No en coneixem més dades, però tot fa pensar que la imperativa actuació dels oficials reials de la nova monarquia havia aconseguit els seus objectius, tant pel que fa a la pacificació com a millorar el seu ascendent sobre el territori sota jurisdicció reial. Però tan sols era un descans. Ràpidament, apareixien nous enfrontaments i el regent de la vegueria havia de tornar a actuar. Per exemple, el desembre de 1517 el regent Onofre Pou havia de forçar una composició amb «en Joan Forner de Vilassar e altres inculpats de haver envestit a n'en Johan Diumer de dita parròquia e del tirament de ballesta en aquell fet»...¹⁶ El balanç de l'època, el podem trobar en l'estereotip literari que ens deixà Tirso de Molina sobre el Principat (*El bandolero*, 1632): «Ninguna nación más conservadora de las amistades, ninguna más difícil en soldar sus quiebras: allí nació la venganza y de allí se desterró la reconciliación, iguales en esta parte nobles y plebeyos, rústicos y cortesanos».

CONSIDERACIONS FINALS

Es tracta d'un tipus diferent de bandositats respecte a les estudiades habitualment. Es diferencien en tres aspectes:

a) Solidaritats horitzontals entre nissagues pageses, sense diferències d'estatus. Per tant, no tenen res a veure amb les bandositats entre faccions nobiliàries, amb jerarquies verticals dintre de cada bàndol i codis d'honor com a motivació. Estan basades en vincles de parentesc i solidaritat. No hi hem detectat vincles de clientela.

b) Davant aquestes espirals de violència, les autoritats reials imposen les treves com a mecanisme per recuperar la pau interna. No són arranjaments privats, sinó pactes imposats per les autoritats públiques de la jurisdicció reial inferior. Com que són nissagues pageses ben establertes i conegudes, se'ls pot imposar la pau amb l'amenaça de prendre'ls els béns com a càstig en cas d'incompliment.

c) Motivacions: enemistats i revenges. No es respira honor, ni cap càrrega simbòlica de prestigi social, més aviat, elements conflictius que s'agredeixen sense cap glòria, pura violència marginal. Tampoc no apareixen conflictes socials pel poder o de classe: són lluites entre iguals, horitzontals. Com assenyala Julio Caro Baroja, «la división de cualquier sociedad en dos parcialidades o bandos es cosa tan normal que resulta imposible aplicar únicamente el criterio de la 'clase social' o el de 'institución' para explicar las luchas que surgen dentro de ella».¹⁷

Com a cloenda, les conseqüències socials. Es pot fer una lectura sense tenir-les en compte, com va deixar escrit Antoni de Bofarull, referint-se a les

topades entre nyerros i cadells, «caprichosas divisiones que, en todos los siglos, se han observado en algunos pueblos, y cuya pacificación es más bien cosa de policía que de alto gobierno», o Joan Reglà, que les comparà amb una competició merament esportiva.¹⁸ Però cal tenir en compte el clima de violència que comporten: afecten la vida quotidiana de la gent corrent, al marge dels esdeveniments de la gran història. És imprescindible tenir present aquesta vessant de violència quotidiana per entendre com vivia la gent de l'època.

Ara bé, hi ha una altra vessant. Aquesta violència gairebé ritual també té una funció d'integració i cohesió col·lectiva. Els llaços entre els components de cada bàndol, els cohesionen entre ells al llarg del temps. El bàndol esdevé un àmbit propi de reciprocitat on cercar col·laboració, intercanvis i enllaços matrimonials. Però les enemistats també s'hereten i les treves són temporals. Les tensions sempre poden rebrotar. Una manera eficaç de cloure les enemistats definitivament i consolidar la pau, és el creuament d'enllaços matrimonials entre les nissagues enfrontades i cohesionar així el conjunt de la comunitat local. Per exemple, el nét hereu dels Lladó, el notari Salvador Joan Lledó, signarà capítols matrimonials amb una pubilla descendent dels Garau, Elionor Noguera (à) Garau. Dintre del bàndol dels Garau, el 1531 la filla hereva de Genís Isern enllaçarà amb el fadristerne Jaume Garau, passant al davant el cognom Isern vinculat a l'herència del patrimoni Isern. D'aquest matrimoni descendeixen els Isern de plaça, la més important nissaga de pagesos benestants del Vilassar modern. Finalment, l'any 1623 el nét hereu d'aquests, Pere Isern, enllaçarà amb una pubilla dels Lledó de mar, néta del notari Lledó, una reconciliació històrica dintre del terme de les dues principals nissagues de cada nucli urbà que reforçarà el potencial social resultant. Així, el fill hereu d'aquest darrer enllaç, Pere Isern i Lledó (1628-1701), serà el primer vilassarenc que obtindrà el títol de cavaller el 1677; per tant, aquest conjunt de solidaritats són claus per entendre la conformació de les elits locals i la xarxa d'enllaços que les cohesiona.¹⁹

Transcripció

Font: AHPB, sig. 241/96, not. Galceran Balaguer, plec de documentació diversa 1475-1523, s/n.

Treves

entre los ledons, ponsos, vilardells, agells e altres ab una part;
y gueraus, batles, morots, fornells, ponsos e altres de la part altra.

[UNA PART]

Nicolau Ledó àls. Cuquet
Salvador Ledó son pare caps principals
Salvador Ledó, germans del dit Nicolau, fills tots del dit Salvador
Johan Ledó, » »
Anthoni Ledó, » »
Vicens Ledó, » »

Gaspar Pons
Barthomeu Pons
Melchior Genís
Johan Serra
Johan Serra son fill
Pere Agell, germans
Johan Agell, »
Jaume Agell, »
Jaume Riera
de la parròquia de Sant Genís de Vilassar

Anthoni Agell, fuster, ciutadà de Barna

Jaume Ledó, pescador d'Arenys
Pere Joffré, sabater
Johan Joffré, sabater, son fill
Sebastià Vilardell, ferrer, germans
Pere Vilardell, pagès »
Steve Vilardell »

Steve Nogueres
Bartho Soler
Johan Ledó mestre d'axa
Ramon Vilardell, germans
Johan Vilardell, »
Johan Vilardell, llur cosí germà
de la vila de Mataró
Pere Soler de riera, germans
Johan Soler de riera »

Johan Mora, de la parròquia de Sant Sadorní de coll sabadell
Garpar Leonart
Pere March, germans
Barthomeu March, »
Johan March, »
Lorens March, »
Anthoni Ameller, germans
Gabriel Ameller, »
Johan Ameller, »
Gaspar Vilardell àls. beatriu
Parròquia de Sant Julià d'Argentona

Johan Sala d'Agell, parròquia de Cabrera

Fransi Boter
Pere Fogueres
August Fogueres, germans
Jaume Fogueres, »
Germà ? Fogueres, »
de la parròquia de Sant Pere de Premià

Barthomeu Nogueres
Barthomeu Nogueres, germans, fills del dit Barthomeu
Pere Nogueres, » »
Steve Figueres
Johan Gel, germans
Miquel Gel, »
Parròquia de Sant Stephani de Canyamars

Johan Nogueres àls. Mora, de castell sabadell
Gaspar Riba de Vilamaior
Nicolau Vilardell

Anthoni Pou, germans
Bartomeu Pou, »
Sebastià Pou, paraire a barna., »
Pere Pou, germans
Johan Pou, »
Parròquia Sta. maria de Cardedeu

Barthomeu Sabater, germans de parròquia de Sant Andreu de Llavaneres
Esteve Sabater »
Sagimon Sabater, »
Salvador Sabater, »

tots parents y amichs de dits caps de una part.

[L'ALTRA PART]

Barthomeu Guerau àls. Oriol, caps principals
Jaume Batle, de la parròquia de Sant Feliu de Cabrera, caps principals

Bernat Guerau, germà del Barthomeu
Francesch Guerau, fills del dit Bernat
Johan Guerau, »
Genís Ysern
Johan Morot, germans
Miquel Morot, »
de la parròquia de Sanct Genís de Vilassar

Barthomeu Batle, germans
Pere Batle, »
Melchior Batle, »
Johan Batle »
Salvador Morot, germans
Carles Morot, »
Pere Johan Morot »
Pere Fornells, germans
Sebastià Fornells »
Johan Fornells »
Feliu Fornells »

Pere Pons, germans
Jaume Pons »
Barthomeu Pons »
Johan Pons »
Anthoni Pons »
Arnau Pons »
de la parròquia de Sant Feliu de Cabrera

Sebastià Cases, germans
Johan Cases »
Barthomeu Cases »
Anthoni Cases »

Pere Argimon, germans
Johan Argimon »
Anthoni Argimon »
Miquel Argimon, germans, fills del dit Anthoni
Barthomeu Argimon, » »
de la parròquia de Sant Pere de Premià

Agostí Ysern
Salvador Ysern, germans, fills del dit Agostí
Barthomeu Ysern » »
Johan Ysern » »
Ysern » »
de la parròquia de Sant Martí de Teyà

Pere Fornells, de Badalona
Bernat Fornells
Johan Polls, germans
Jaume Polls, »
Fransi Polls »
Pere Polls, fill del dit Johan
Narsís Vinyals, germans
Jaume Vinyals »
Francesch Vinyals »
Anthoni Viver, germans
Pere Viver, »
Johan Viver, »
Sagimon Gili, germans
Anthoni Gili »
Gaspar Gili »
Johan Gili »
Anthoni Portell, germans
Vicens Portell, »
Johan Portell, »
Barthomeu Portell »
Anthoni Fornells, germans, de la parròquia d'Argentona
Pere Fornells, »
Anthoni Fornells, fill del dit Anthoni
Johan Reig, nebot de Johan Polls, de Mataró
Gabriel Bosch, mestre de cases, de Mataró

Bernat Lobera
Miquel Lobera

Moyo
Serra
Serra
Serra
Serra

Salvador Perera
Pere Ramon

Ramon
Ramon

Bernat Oliver als. Moyo
de la parròquia de Sant Feliu d'Alella

Pere Fornells, germans de la plaça de Mataró
Bernat Fornells, »

parents y amichs dels dits caps de la part altra

Les dites parts e quiscuna d'elles sens emperò prejudici algun de qualsevol altres treves o seguretats que entre ells axí com santament com divisa sie sobre qualsevol odis malmes naffres o batiments entre ells subsegüents; e specialment sobre lo batiment fet per en Barthomeu abril en la persona de Vicens Ledó, e sobre lo batiment fet per en Nicolau Ledó –germà del dit Vicens– en la persona de Barthomeu Guerau, e sobre lo batiment e naffres fet per en Jaume Batle y Salvador Morot en la persona del dit Nicolau Ledó, e sobre lo batiment e manasades fet per dit Vicens Ledó y Barthomeu March en la persona de Genís Ysern, e sobre lo reparo e batiment fet lo dia mateix per dit Genís Ysern en la persona del dit Barthomeu March, e sobre la manassada que dissapte a vespre que tenien XXI del present mes de Janer fonch tirada dins sa casa an Melchior Genís, e sobre les naffres fetes lo dilluns après següent en la persona de Bernat Fornells de Mataró, e sobre lo encontre ab batiments [nota afegida: e naffres o morts i vuyt farits e companys per causa de aquells] que dimecres après següent se seguí entre dits Jaume Batle Salvador Morot e altres de una part e los dits Ledons y altres de la part altra.

Per compulsió del honorable mossèn Jaume Calba, donzell regent la vegueria de Barchna. de Agualada y de Vellès de Moyà y de Moianès [quis troba vuy present en la present parròquia de Sant Genís de Vilassar], algunes altres notables persones, [de consell de miser Mateu Carbonell doctor assessor seu en asò present], fermaren entre ells bones e leals treves valedores e duradores d'ací a sis mesos primer vinents del dia de la darrera ferma de aquelles en avant comptadors e d'aquí avant tant e tant longament fins que fossen retudes, e deu dies encara après pertinences, la qual treva si sdevenir retre saie et entengue esser retuda tan solament per aquell o aquells quis diran e nomenaran retrelas en aquella persona o persones a qui dita esser retuda tan solament per aquell o aquells quis diran o nomenaran retrelas o en aquella persona o persones a qui dirà ésser retuda o altres nomenats noy seran [en lo retiment], romangue en la seguretat de la present treva la qual tot temps que's retés se farà personalment o per legítim procurador de dit endemés de dos testimonis coneguts e dignes de fe.

E en lo termini que durarà la present treva prometen la una part a l'altra no's faran ni ses faran ni consentiran fe fer dan o damnatge algun de la una part a l'altra directament o indirectament ne qualsevol manera [nota lateral afegida: amb si sabien tal deures fer lo tractar la denuntia dita o denuntiar farent-lo millor, e més per so que no sien ferman sesen per bona fe].

E sens lo contrari, lo que deu no vulla, e fer volen e son consent, les dites parts incòrrèn en pena de doscentes liures barchna. la qual quantitat graciosament se imposen a quin dorà en cars que sie comesa la mitat a la part obedient.

E complir volent e l'altrament al dit honor. regent dita vegueria e altre official real encomanat E per asò attendre.e complir se obliguen dites parts la una a l'altra tots e sengles béns seus e de quiscun d'ells insolitum e per lo tot mobles e immobles haguts e havedors e per major seguretat quiscun d'ells ne preste sacrament y homenatge comendat de mans y de boca en poder del dit senyor regent dita vegueria, volent e consentint que si contrafahen sien haguts per bares e per traydors. Y renuncian e juran tot largament.

Item son de a tots las dites parts se prometen la una a l'altra que dins spay de deu dies après que demanats e nomenats seran per una part e intimat a l'altra, faran fermar en les presents treves sens emperò novetat alguna totes aquelles persones que [fermar [h]y volran e] la una part a l'altra de manera que el dit honor. regent dita vegueria apar[eixe]ra fermar-hi deguen sots pena de altres CC ll. en los modos predits sobredora e divisidora.

Item son de a tots les dites parts e prometen la una a l'altra que faran fermar dins deu dies sens novetats algunes après que regits ne seran aquelles persones que vuy no son per portar armes o en edat de fermar tot temps que per la una part a l'altra demanats los seran sots pena de altres CC ll.

Item mes les dites parts, ço és, los dits Barthomeu Guerau e Jachme Batle de una part, e Nicolau Ledó e Salvador Ledó de la part altra, axí per fer tenir e servir la present treva com per dar compliment de fermes en aquella e pagar dites penes en cars que comeses fossen, se obliguen la una part a l'altra tots e sengles béns seus e de quiscun d'ells, mobles e immobles haguts e per haver en donen per observació de totes e sengles coses damunt dites per fermances; ço és lo dit Jachme Batle per sa part e an Jachme Ledó y Barthomeu Batle germà e procurador del dit Jachme Batle en son nom propi, Pere Fornell y Pere Pons de la dita par[ròqui]a de Cabrera; E lo dit Barthomeu Guerau e Bernat Guerau, [germà, y en Barthomeu Abril pagès ciutadà de Barc[elona],] e los dits Nicolau e Salvador Ledó als dits Pere Joffré y Barthomeu Nogueres Pere March y Johan Sala, que ab ells o sense ells [axí com dessús és spesifficat] sien tenguts e les dites coses. E en asò los dits Barthomeu Batle, Jachme Ledó, Pere Fornells, Pere Pons, Pere Joffré, Barthomeu Nogueres menor, Pere March y Johan Sala, fermancers dessi nomenats acceptant de bon grat en si lo càrrech de dita fermaça, convenen y en bona fe prometen que ab los dits principals seus e sens aquells seran venguts en totes les dites coses de ffer per los dits principals llurs promeses. E pro atendre e complir axí principals com fermancers ne obliguen tots e sengles béns seus e de quiscun d'ells insolutum, mobles e immobles haguts e havedors, renunciand quan en asò a benefici de dividir les actions Epístola de divino Adrià e a la consuetud de Barch[ilo]na parlant de hun o molts insolutum a si obligats; e les dites parts fermancers a la ley que diu que primer sie contengut lo principal que la fermansa e tots a qualsevol ley o dret estat contrastant. E axín juren tot largament.

Item los dits Barthomeu Guerau e Jachme Batle jat sie que per compulsió per benefici de pau et altres deles, per lo dit honor. regent dita vegueria de dit Consell feta com appart per actes a de part, se sien intituls caps principals de la present treva, attès ques offeren ab jurament. E altres mostrar e legitimament provar que la novetat e naffres fetes en la persona d'en Nicolau Ledó nos serie gens feta ni seguida ab consentiment voluntat ni aprobació del dit Barthomeu Guerau, ans seu es envisat e sempre ha dit e senyalat desplaure-li; e lo dit Jachme Batle afferme haver-ho fet per si mateix e demotiu seu propi e per interessos o descontenta propies influent dit Barthomeu Guerau dient dit Jachme Batle que si necessitat

tenia dit Guerau de venjanse, que no venia d'ell lo reparar la mor de Barthomeu Abril per quin havie lo dit Guerau per ço e per als. ab voluntat e lo sentiment de la part altra, volen e protesten los dits Barthomeu Guerau e Jachme Barle per causa de haver-los intitulats a ells caps principals [segons] és dit de la present treva no'ls sie ara ni en sdevenidor fet algun perjudici ab veritat ni a qualsevol senal seguretat y speransa que per causa de la differència del dit Guerau y Ledons fos stada feta o permesa [tatxat] El que per consentiment en lohen los dits Nicolau Ledó e Salvador Ledó caps principals de la part altra.

Item a cautela e per remoure tot dubte si la procura del dit Jachme Batle a qui l'an volgut també fer cap bastave a totes les dites coses o no, prometen les fermanses dessús per ell donades que dins deu dies primervinents o abans si poden sens novitat alguna e faran fermar [personalment] e de nou aloar totes les dites coses sots pena de altres dossentes lliures.

Item les dites parts e quiscuna d'elles e quiscun dels dessús anomenats en quant a ells conjuntament o divisa toque, per posar fi e repós en totes les dites coses e per recloure'ls via que civilment ni criminal nos pusquen d'aquí avant per causa de dits batiments inquietar ni molestar, donen absolen diffineixen relaxen e totalment renunciien graciosament la una part a l'altra axí e segons que particularment o en general los toque per totes e qualsevol altres que civilment o criminal pogués fer moure o intemptar contra l'altra; les quals absolució deffinició relaxació e renunciació fan la una part a l'altra axí conjuntament com divisa segons ques pertanyels axí com millor se pot dir y entendre a sa e bon enteniment d'ell y dels seus, prometen no contravený y obligan ne sos béns, y renuncian e juran tot largament.

[Segueix la relació dels signants]

Benet Oliva i Ricós

NOTES

- 1.- JOAN BASTARDES I PARERA (ed.) *Usatges de Barcelona. El codi a mitjan segle XII*, Fundació Noguera (col. Textos i documents -6) (Barcelona 1984), 98.
- 2.- VÍCTOR FERRO, *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Eumo (Vic 1993), 8 i 74-75.
- 3.- XAVIER TORRES I SANS, *Els bandolers (s. XVI-XVII)*, Eumo (Vic 1991), 31-92.
- 4.- JOSEP M. COLOMER, *Mataró al mil cinc-cents*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1969), 141-147.
- 5.- *Rúbriques de Brúniquer* (Barcelona 1913), vol. II, 300-301 i 313-314. MARTÍ DE RIQUER, *Quinze generacions d'una família catalana*, Quaderns Crema (Barcelona 1999), 97 i 109.
- 6.- ACA-PM-24, s/n, 10-VIII-1505.
- 7.- ACA-PM-1606bis, plecs «mans de notes», *passim*.
- 8.- APSG-VD, manual 5, f. 142^v-143^v, 15-III-1411, donació del mas Lledó; manual 3, f. 62^v, 1388, testament de Sància Cuquet, muller de Pere Lledó; manual 5, f. 143^v -144^r, 15-XII-1410, àpoca dotal de B. Colom a B. Ledó de 35 ll.; manual 6, f. 22^v -23^v, 25-VIII-1430, testament de P. Lledó; manual 7, f. 122^r, 12-IV-1507, testament de Salvador Lledó; f.

- 136f, 5-VIII-1441, testament de B. Lledó; manual 8, f. 162^{r-v}, 12-V-1362, testament d'Arnau Lledó; caixa «Afers municipals diversos s. xvi-xvii», 1691, concòrdia entre els delmadors i el rector de Caldes d'Estrach sobre el mas Lledó. AHPB, sig. 73/1, not. Galceran Nicolau, manual 1395, f. 22^r, 28-II-1395, compromís dotal P. Lledó & F. de Alda; sig. 278/28, f. 49^r-50^r, 4-IV-1521, testament de S. Lledó. ACB, esposalles -3, f. 42^r, 11-V-1482, S. Pons & J. Lledó; esposalles -7, f. 53^v, 11-X-1494, A. Lledó & C. vda. Mas; esposalles -9, f. 17^r, 17-X-1499, S. Ledó & E. Maymó; esposalles -11, f. 42^r, 31-III-1504, J. Ledó & E. Figueres; esposalles -12, f. 11^r, 24-XI-1506, P. Rafart & C. Ledó; esposalles -15, f. 14^v, 2-IX-1511, N. Ledó & E. vda. Cuquet. ACA-PM-24, not. Joan Robert, manual 1508-1510, s/n, 15-VII-1505, cap. matrim. P. Rafart & C. Ledó.
- 9.- BC, pergami 12180, 3-VI-1229, definició d'exaccions arbitràries.
 - 10.- ACA-PM-1646, testaments segle xv, s/n, 27-X-1485, testament d'Agnès, muller de Salvador Abril, que fa hereu el fill Bartomeu Abril. AHPB, sig. 212/37, not. Miquel Franquesa, plec capítols matrimonials 1458-1482, s/n, 20-IV-1477, Antoni Abril (dot: 50 ll.) & Francina Barthomeu (dot: mas Agell, heretat de la mare paterna Vicença Agell, filla del notari barceloní Bartomeu Agell). APSG-VD, manual 13, f. 20^v-21^r, 3-XI-1529, debitori de Barthomeu Abril; i manual 14, f. 2^{r-v}, 16-V-1530, testament de Barthomeu Abril.
 - 11.- ACB, esposalles -15, f. 14v, 2-IX-1511, N. Ledó & E. vda. G. Cuquet.
 - 12.- ENRIC SUBIÑÀ I COLL, *Argentona, de la sagrera a la vila (1295-1900)*, Ajuntament d'Argentona (2002), 69 i 211.
 - 13.- ACB, esposalles -4, f. 44^r, 10-IV-1484, J. Vilardell & M. Serra; esposalles -11, f. 10^v, 8-VIII-1503, M. Vilardell & S. Avellà. APSG-VD, òbits -1, f. 71, 22-XI-1502, Ysabel Vilardell, muller de M. Vilardell (à) Genís Tolrà; manual 10, f. 108^r, 10-III-1522, testament de M. Vilardell (à) Genís; i manual 13, f. 12^v-13^r, 19-IV-1529, testament de Joan Serra (à) Vilardell.
 - 14.- APSG-VD, manual 6, f. 56^v-57^r, 30-X-1431, època dotal Fornells & Garau. AHPB, sig. 241/104, not. Galceran Balaguer, plec documentació diversa, s/n, 11-VII-1521, testament d'Antoni Abril (à) Agell.
 - 15.- JESÚS LALINDE I ABADIA, *La jurisdicción real inferior en Catalunya («corts, veguers, batlles»)*, Museu d'Història de la Ciutat (Barcelona 1966), 72-75 i 179-181.
 - 16.- ACA, Mestre Racional, vol. 1484, vegueria Barcelona i Vallès 1515-1517, f. 24^r, 13-XII-1517.
 - 17.- Citat a la revista *Historia Social*, UNED, núm. 55 (València 2006), 21.
 - 18.- ANTONIO DE BOFARULL, *Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña* (Barcelona 1876-78), VII, 29. JOAN REGLÀ, *El bandolerisme català del Barroc*, 2^a ed. (Barcelona 1966), 33. XAVIER TORRES I SANS, *Nyerros i cadells: Bándols i bandolerisme a la Catalunya moderna (1590-1640)*, Quaderns Crema (Barcelona 1993), 13.
 - 19.- ACA-PM-139, not. Pere Despuig, *liber I notularum* (1588-1591), f. 145^r-147^v, 13-VII-1590, testament del notari S. J. Lledó. Per als Isern i Garau, veure el meu treball *El plet de l'escó*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 2005), 218 i 247 (genealogia Isern & Garau). Per a l'àmbit urbà, veure FLOCEL SABATÉ I CURULL, «Orden y desorden: La violencia en la cotidianidad bajomedieval catalana», *Aragón en la Edad Media. Homenaje a la profesora Carmen Orcástegui Gros*, núm. 14-15 (1999), vol. II, 1389-1408; i «Els bándols com a solidaritat en la societat urbana baixmedieval», *Afers. Fulls de recerca i pensament* (Catarroja 1998), vol. 13, núm. 30, 457-472.